

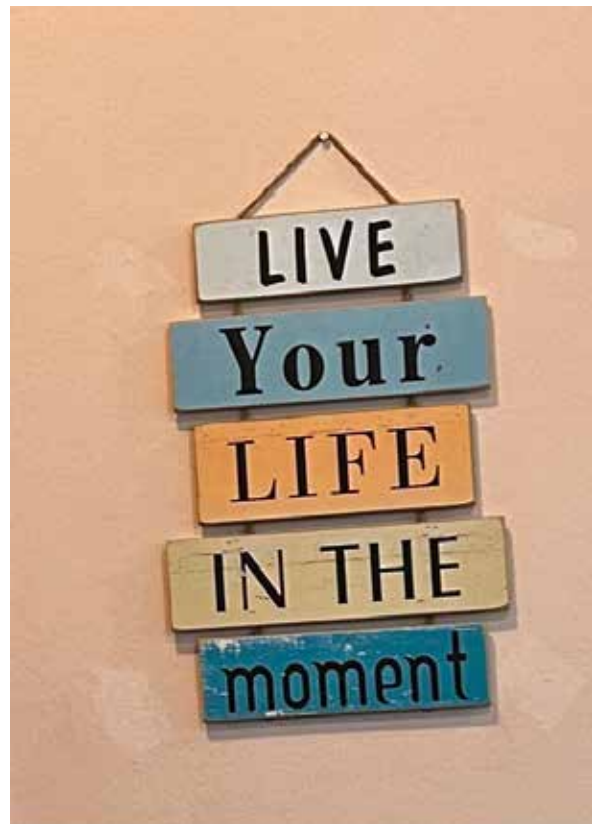
CHEERLEADERS VAN DE VERZORGINGSSTAAT

Vénicia Sananès

Wat hebben een American *football*-wedstrijd en de Nederlandse verzorgingsstaat met elkaar gemeen? Op het eerste gezicht misschien niet zo veel. Maar als je goed kijkt, zie je dat ze allebei draaien op het onvermoeibare werk van hun ‘cheerleaders’. Bij football zorgen cheerleaders voor aanmoediging en motivatie – ze bouwen teamgeest en saamhorigheid op, juist als het spel zwaar wordt. Op een vergelijkbare manier zijn het in de Nederlandse verzorgingsstaat de professionals in het sociaal domein – van beleidsmakers tot frontlijnwerkers – die als cheerleaders fungeren: ze ondersteunen en moedigen bewoners aan om vol te houden, ondanks steeds grotere uitdagingen. In wijken zoals Amsterdam-Zuidoost, waar armoede, onzekerheid, discriminatie en wantrouwen tegenover de overheid veel voorkomen, werken professionals hard aan het versterken van gemeenschapsgevoel en veerkracht. Maar nu hun cheerleader-rol steeds belangrijker wordt, is het misschien tijd om een urgente vraag te stellen: Helpt al die onvoorwaardelijke positiviteit bewoners écht vooruit, of leidt het ons juist af van de diepere, structurele problemen?

In december 2023, tijdens mijn promotieonderzoek naar het sociaal domein in

Amsterdam-Zuidoost, werd ik uitgenodigd om een dag mee te lopen met een kleine maar bekende welzijnsorganisatie. Midden in de Bijlmer biedt deze organisatie een warme plek waar bewoners binnen kunnen lopen met vragen, hulp kunnen

Cheerleading quote in een sociale ruimte, maart 2024.
Foto: Vénicia Sananès.

krijgen bij papierwerk en kunnen deelnemen aan allerlei activiteiten. Bij aankomst werd ik hartelijk begroet door Lauren, de coördinator en professional, die me uitnodigde om aan te schuiven bij de Nederlandse les die een paar tafels verderop aan de gang was. Hans, de docent, was diep in gesprek met zijn leerling Carlos. Mijn komst als nieuwe deelnemer maakte meteen nieuwsgierigheid los, en ik beantwoordde allerlei vragen.

‘Nou ja, ik ben werkloos’

‘Nee Hans – jij bent vrijwilliger!’

‘Ja, ik heb een Frans accent, maar ik woon in Amsterdam. Nee, ik ben geen student – ik ben antropoloog en doe vier jaar lang promotieonderzoek naar hoe professionals zoals Lauren sociale ondersteuning bieden in deze onzekere tijden. Oh, en absoluut – ik blijf graag mee eten vanavond, in deze ruimte die elke woensdag verandert in het “buurtrestaurant”. Dankjewel!’

Toch kon ik mijn eigen nieuwsgierigheid ook niet onderdrukken – ik wilde weten wat Hans’ rol precies was. Was hij een professionele taaldocent, door Lauren ingehuurd? Een gepensioneerd vrijwilliger? Of misschien zo’n ‘actieve burger’ die zich inzet voor de buurt? Met mijn opeenvolgende vragen leek ik hem een beetje klem te zetten. Uiteindelijk gaf Hans toe: ‘Nou ja, ik ben werkloos.’ Er volgde een ongemakkelijke stilte waarin ik me stom voelde – had ik hem gedwongen iets te zeggen wat overduidelijk gevoelig lag in de Bijlmer? Maar voor ik iets kon zeggen, riep Lauren vanaf haar bureau: ‘Nee Hans – jij bent vrijwilliger!’

Buurtcheerleaders

Dit moment uit mijn veldwerk laat precies zien wat ik ‘cheerleading’ noem. Voor professionals in het sociaal domein – in mijn veldwerk vooral sociaal werkers, doorgaans vrouwen – betekent dat: bewoners onophoudelijk steunen, aanmoedigen en motiveren om mee te doen in de samenleving. Ik zag hoe essentieel mensen zoals Lauren zijn om teamspirit en gemeenschapsgevoel op te bouwen. Met Nederlandse lessen, kookavonden, naailessen of gezamenlijke wandelingen creëren ze momenten van verbinding, waarop burens elkaar leren kennen en de sociale samenhang van de wijk wordt versterkt. Die steun is niet alleen symbolisch of emotioneel, maar ook praktisch: hulp bij formulieren, het aanboren van ‘netwerken’, of het vinden van kleine ‘potjes geld’ die bewoners verder helpen.

‘Cheerleading’ betekent bewoners onophoudelijk steunen, aanmoedigen en motiveren om mee te doen in de samenleving

In Nederland wordt, net als in veel andere Europese landen, steeds vaker van lokale gemeenschappen verwacht dat zij zorgtaken overnemen die vroeger door centrale instanties werden vervuld, van opvoedondersteuning tot hulp bij administratie en bureaucratische rompslomp, en van armoedebestrijding tot buurtpreventie. De hoop is dat bewoners elkaar gaan helpen, waardoor de afstandelijke, bureaucratische overheid minder nodig wordt. Maar zulke gemeenschappen ontstaan niet vanzelf – ze vragen om zorgvuldige opbouw. Daar komen de professionals om de hoek kijken: als ‘buurtcheerleaders’ gebruiken ze hun

De Bijlmer. Foto: Carolina Mills.

enthousiasme en toewijding om te proberen zelfredzame, zorgzame gemeenschappen te creëren en levend te houden.

Cheerleading skills: taal als tool

Cheerleading draait ook om iets minder tastbaars – wat ik ‘taalkundige vormgeving’ noem. Geen spreekkoren of pompons, maar strategisch taalgebruik om te inspireren en motiveren. Denk aan de inspirerende quotes op kantoorwanden (‘een ketting is zo sterk als zijn zwakste schakel’), of aan hoe iemand zoals Lauren moeilijkheden van bewoners weet te herformuleren. Hoewel ik geloof dat deze professionals oprecht waarde hechten aan veerkracht en positiviteit, wil ik ook stilstaan bij wat dit taalgebruik in stand houdt, goede bedoelingen ten spijt.

Het verschil tussen ‘vrijwilliger’ en ‘werkloos’ is klein maar betekenisvol: het maakt van een precaire situatie iets positiefs. Tegelijkertijd haalt het de politieke lading uit werkloosheid – het suggereert dat het

vooral een kwestie van *mindset* is. Zo wordt werkloosheid niet als structureel probleem gepresenteerd, maar als persoonlijke uitdaging. Door Hans’ situatie te ‘hernoemen’, benadrukt Lauren keuzevrijheid en inzet, alsof er in de Nederlandse ‘participatiesamenleving’ geen werklozen zijn, alleen maar zelfstandige en gelukkige vrijwilligers. Deze vorm van taalkundige cheerleading helpt Lauren de kloof te overbruggen tussen de harde realiteit van armoede in Zuidoost en het idealisme van gemeenschapsgerichte zorg. Maar je loopt het risico het idee in stand te houden dat welzijn een individuele verantwoordelijkheid is. Ook dreigen zo de echte structurele oorzaken van ongelijkheid buiten beeld te blijven, zoals structurele werkloosheid en armoede.

De grenzen van positiviteit. Of: ruimte voor verandering?

Hoewel het werk van betrokken professionals zoals Lauren enorm belangrijk is in deze moeilijke tijden, denk ik dat al

die positiviteit ook een keerzijde heeft. In het kader van de participatiesamenleving, worden verantwoordelijkheden steeds meer bij burgers gelegd en wordt structurele ongelijkheid gedepolitiseerd. Door bewoners steeds maar aan te moedigen – ook wanneer het systeem hen in de steek laat – wordt voorkomen dat ze de échte problemen aankaarten. Zo blijft dit systeem in stand, ook al zien deze professionals zichzelf juist als bondgenoten van bewoners. De vraag is of deze vorm van positiviteit op de lange termijn niet juist kan bijdragen aan het bestendigen van de ongelijkheid die zij proberen te verkleinen. De uitdaging zit 'm dan ook in het herkennen van het moment waarop positiviteit helpt, en wanneer het verhullend of averechts werkt.

De vraag is of deze vorm van positiviteit op de lange termijn niet juist kan bijdragen aan het bestendigen van de ongelijkheid die zij proberen te verkleinen

Want wie heeft er eigenlijk baat bij als we die problemen uit de weg gaan? Maakt al dat cheerleading het leven van bewoners écht draaglijker, of dient het vooral om structureel onrecht te verzachten of te depolitiseren? Inspireert het hen om boven hun situatie uit te stijgen, of om ongelijkheid – verpakt als veerkracht – stilzwijgend te accepteren? Op dit moment lijkt er weinig ruimte te zijn om te praten over de harde realiteit waar bewoners steeds meer mee te maken krijgen. Maar wat als gevoelens van frustratie, teleurstelling of woede – zo vaak de motor van verandering – niet onderdrukt zouden worden, maar juist omarmd?

In plaats van precariteit te normaliseren via cheerleading, moeten we die onder ogen durven zien. Pas dan ontstaat er ruimte om structurele problemen gezamenlijk aan te pakken, en luidere, meer politieke stemmen te laten klinken.

Lieve cheerleaders,

Ik hoop dat mijn onderzoek een breder gesprek op gang kan brengen waarin we ervaringen, dilemma's en zelfs meningsverschillen kunnen delen. Laten we er een plek van maken waar gevoelens er gewoon mogen zijn. Niet per se positief of negatief, maar waardevol omdat ze gedeeld worden.

Ik nodig je van harte uit om je gedachten te delen via e-mail: v.i.l.sananes@uva.nl

Met jouw toestemming zou ik je reactie graag anoniem publiceren, zodat dit gesprek kan blijven voortbestaan – zolang het jou (en anderen) iets brengt.